

PSİKOLOJİ

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA GÖNÜLLÜ AKTİF KADINLARIN, OLUMLU SOSYAL DAVRANIŞLARININ VE BİREYSEL DEĞERLERİNİN İNCELENMESİ

Geliş Tarihi:03.05.2018

Kabul Tarihi:10.06.2018

Neslihan SAYRAÇ*

ORCHID ID: 0000-0002-8633-1438

Hale GÜKOĞLU**

ORCHID ID: 0000-0001-6932-7202

Firdevs Melis CİN***

ORCHID ID: 0000-0001-6015-0447

ÖZ

Sivil toplum kavramının ortaya çıkması ve toplumu etkilemesi ile sivil toplum kuruluşları oluşmuştur. Bu kuruluşlarda aktif olarak yer alan bireylerin bireysel değerler ve olumlu sosyal davranışları, son yıllarda sosyal bilimlerin öncelikli çalışma konuları olmakla birlikte, yaşamın içinde geleceğe yönelik daha da önemli hale gelmiştir. Bu çalışma kültürel, toplumsal ve sosyal alanda sivil toplum kuruluşlarının öneminin arttığı günümüz dünyasında, kadınların bireysel değerleri ve olumlu sosyal davranışlarını incelemeye ve ilişkisel boyutunu araştırmaya yönelik yapılmıştır. Araştırmaya İstanbul'un çeşitli bölgelerinde yaşayan ve sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak görev alan toplam 173 kadın katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, Bireysel Değerler Ölçeği alt boyutları ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği arasında tüm boyutlarda pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken, sadece özgeçişletim alt boyutu ile özgeci OSD arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre; sivil toplum kuruluşlarında gönüllü aktif kadınların, bireysel değerleri ile OSD eğilimleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Sivil Toplum Kuruluşları (STK), Kadın, Gönüllülük, Bireysel Değerler, Olumlu Sosyal Davranış (OSD)*

PSYCHOLOGY

THE ANALYSIS OF POSITIVE SOCIAL BEHAVIOURS AND VALUES OF WOMEN WORKING AT NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS

ABSTRACT

The increasing number of non-governmental organisations (NGO) makes it necessary to investigate the individual values and prosocial behaviours of the individuals who are actively involved in these organizations. This study was carried out in order to look into the individual values and prosocial behaviors of women working in NGOs and to understand the relational dimensions of such behaviours and values. The participants of this research are 173 women doing volunteer work in NGOs. The findings suggest there is a positive correlation between the subscales of Personal Value Scale and subscales of Prosocial Tendencies Measure whereas a negative correlation can be seen between self-enhancement subscale of Personal Values and altruistic subscale of Pro-social tendencies Measure. According to the results, there is a significant relationship between the individual values of women in NGOs and the prosocial behaviour tendencies they display.

Key words: *Non-governmental Organisations, Women, Volunteering, Personal values, Prosocial behaviours*

* Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü - nsayrac@medipol.edu.tr

** İstanbul Ticaret Üniversitesi, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi halegologlu@hotmail.com

*** İstanbul Ticaret Üniversitesi, Psikoloji bölümü fmcin@ticaret.edu.tr

1.GİRİŞ

Bu çalışma sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak aktif yer alan kadınların, olumlu sosyal davranışları ve bireysel değerlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Literatüre baktığımızda sivil toplum kuruluşlarında aktif gönüllü kadınların; siyaset, sosyal ve toplumsal olaylara karşı konumuna dair birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen, STK'lar; kadın, gönüllülük, olumlu sosyal davranışlar ve bireysel değerlerinin incelenmesi üzerine yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır. Mevcut çalışmanın literatür başlıkları; STK'lar, bireysel değerler, OSD'lar ve gönüllülük olarak değerlendirilmektedir.

Sivil toplum günümüz toplumunda bir devletin üyesi ve vatandaşı olarak, o devletin yasalarına uyarak tüm vatandaşlarla bir arada uyum içinde yaşaması olarak kabul edilmektedir. Bir diğer bakış açısına göre ise, sivil toplum devletin dışında ve devletle birlikte tarihsel sürecini tamamlayan geçici bir aşama olarak görülmektedir. Her iki bakış açısı içinde ise kadın, sivil toplumda kendisine biçilen rollerde aynı yerdedir (Çaha, 2017).

Literatür taramasına kadın perspektifi açısından bakıldığında, sosyal eşitsizlikler kavramı içinde en fazla tartışılan ve hakkında en çok konuşulan söylemi kadının sosyal konumu oluşturmaktadır. Ne yazık ki bu çalışmalar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve sosyal yapılanma açısından irdelenmekte, kadının olumlu sosyal davranışları ve bireysel değerleri üzerine çalışma gözlemlenmemektedir (Elçi, 2010).

Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de kadınların toplumsal alanda var olması, gönüllülük ve gönüllü olma süreçleri ile hayat bulmuştur. Kadınların sivil toplum kuruluşlarında var olarak elde ettiği kazanımlar; kendi gücünün farkına varmaları, kendilerini geliştirme ve toplumda ses getirmek için birliktelik sağlamaları, günümüz toplumu içinde güç bulmaktadır. İlkaracan (1998), Türkiye'de çalışma hayatına katılan kadınları ele aldığı "Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı" başlıklı makalesinde, Türkiye'deki kadınların ev dışında çalışma oranlarının düşüklüğüne vurgu yapmakta ve bu durumu içselleştiren kadınların kendilerini içsel dünyalarına yönlendirerek sosyalleşme ve kültürel alanda hareket etmedikleri bulgusunu tespit etmektedir.

Gelişimin en önemli boyutunu bireyin sosyalleşme yönü oluşturmaktadır (Çetin, 2013). OSD'lar ise, tüm toplum ve toplumdaki bireylerin, olumlu sosyalleşme süreci olarak da tanımlanabilir (Yıldız ve Taştan Boz, 2012). Toplumda sosyal gelişimin düzenli bir şekilde işleyişi, OSD'lar ile desteklenmektedir. OSD'lar, bir toplumun ve o toplumda yaşayan insanların yararı ve olumlu yönde sosyal gelişimlerini sağlamak için yapılan gönüllü davranışların tümüdür. OSD'lar çocukluktan aile ile başlar, anne – baba ile gelişir, akran ve çevresel iletişimle yön bulur (Özcan, 2016). OSD çalışmalarının çoğu, ergenlik ve çocukluk dönemindeki kişiler üzerinde yapıldığı için kadın temelli çalışmalara rastlanmamıştır.

OSD'lar, toplumsal farkındalık ve sosyalleşme açısından topluma faydalı ve yararlı olan, topluma katkı sağlayan davranışlar, 'iyi vatandaş davranışı' gibi isimlerle de anılmakta ve kamusal, duygusal, özgeci, acil, itaatkar ve gizli olumlu sosyal başlıkları altında değerlendirilmektedir (Kumru, Carlo ve Edwards, 2004).

Değerler bir toplumun aynası gibidir. Amerikan Psikoloji Derneği Psikoloji Sözlüğü'nde (APA Dictionary of Psychology, 2006: 97) değer tanımı daha kapsamlı olarak, bireylerin veya toplumun; iyiyi, arzulananı ve önemli olanı belirlemede rehber olarak kabul ettikleri ahlaki, sosyal veya estetik ilkeler olarak ifade edilmiş ve değerler sistemi, ahlaki, sosyal, estetik, ekonomik ve dini olarak sınıflandırılmıştır.

Değerler, psikolojik tanımların yanısıra felsefi ve sosyolojik bakış açısı ile de tanımlanmaktadır. Felsefi açıdan bakıldığında değerler, olaylara ve nesnelere göre insanın önemini göstermektedir (Hançerlioğlu, 2006). Sosyolojik açıdan ise, kişilere ve topluma göre faydalı olan, istenilen ve beğenilen her şey olarak tanımlanmaktadır (Seyyar, 2004). Bireysel Değerler, bireylerin sosyalleşme sürecinde edindikleri (Demirutku ve Sümer, 2010), kişilerin tutum ve davranışlarını seçerken tercihleri doğrultusunda kılavuz olarak kullandıkları istenir olan inançlarıdır (Feather, 1975, Kluckhohn, 1962; Rokeach, 1973; Zavalloni, 1980, akt: Demirutku ve Sümer, 2010). Bireyler doğdukları an da değer kavramı ile dünyaya gelmezler, gelişim süreci içinde bireyin değerleri oluşmaktadır (Evans, 2006).

Keskin (2014)'e göre; değerlerin aynı inançlar gibi bilişsel, duygusal ve davranışsal farklı boyutları vardır. Birey bilişsel açıdan ne yapması gerektiği ve ne yapmak istediği yönünde davranışlar sergilemektedir. Duygusal anlamda ise birey, kendi duygu ve hislerine göre hareket etmekte ve kendisine olumlu duygularla yönelenlere olumlu, olumlu duygularla yönelmeyenlere ise olumsuz yaklaşmaktadır. Değerler üst düzey yapılarıdır. Her değerın davranışı belirleyen kendisine özgü bir yapısı vardır. Bireysel değerler bireyden bireye farklılık gösterdiği gibi, aynı bireyde zamandan zamana göre de değişik gösterebilmektedir. Kişileri ve toplumları durumdan ve koşullardan bağımsız olarak etkilemekte ve yönlendirmektedirler (Schwartz, 2006, akt: Dönmez). Her toplum kendi kültürel yapısı içinde değerlere ihtiyaç duymakta ve kendi değerlerini oluşturmaktadır (Yapıcı, 2012). Bu anlamda değerler var oldukları toplumun dışındaki farklı toplumların kültürel değerlerini kendi toplumunun değerlerinden ayırarak, bireyler arasında milli birliği yükseltmekte, sosyal dayanışmayı güçlendirmektedirler (Seyyar, 2003).

Değerler kavramı üzerine çok sayıda değerler ölçümü çalışmaları yapılmış olup Rokeach (1973) ve Kluckhon (1951)'den etkilenen Schwartz, Özgenişletim (Güç, Başarı, Hazcılık), Yeniliğe açıklık (Hazcılık, Uyarılım, Özyönelim), Özdeşkinlik (Evenselcilik, İyilikseverlik), Muhafazacılık (Uyma, Geleneksellik, Güvenlik) başlıkları altında portre değerler ölçeğini geliştirerek, insanların yaşamına rehberlik edecek olan değerler boyutunu tanımlamaktadır (Sarıcı Bulut, 2012). Schwartz'a göre, değerlerimiz özellikleri itibarıyla davranışları etkilemekte, her değerın

davranışları etkilediği gibi, birden çok değer de davranışa etkisi gözlemlenmektedir (Keskin, 2014).

Literatüre bireysel değerler başlığında bakıldığında; Yazıcı (2014)'ya göre toplumsal yapının içinde oluşan değerler; kültür, yargılar, kurumlar ve davranışlardan etkilenmekte ve oluşmaktadır. Bulut (2012), Turan ve Aktan (2008), Erdem (2003), Küçük (2016), Kurt (2015)'e göre değerler, cinsiyet, sosyo-ekonomik ve demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir. Adıgüzel ve Ergünay (2012)'ın yaptıkları çalışmada ise, değerler üzerine yapılan lisansüstü, yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde öğrenci ve öğretim elemanlarının değerleri konusunda yeterince çalışma yapılmadığı gözlenmiştir.

Eisenberg ve Mussen (1989), Carlo ve ark. (2003), Eroğlu (2006)'na göre OSD, iyi niyetli tüm davranışlar olarak nitelenmektedir. Özcan (2016)'ın yaptığı bir araştırmada, yüksek lisans tez ve doktora çalışmaları incelendiğinde, okul öncesi dönemi kapsayan süreçte OSD'lar konusunda yeterli gelişmenin sağlanmadığı, Bayhan San ve Artan (2005), Knafo ve Plomin, (2006, akt: Özcan, 2016)'ne göre, OSD'ları etkileyen unsurlar; demografik özellikler, Eisenberg ve Fabes (1998)'e göre ise, cinsiyet farklılıklarıdır. Yıldız ve Taştan Boz (2012), kişilik düzeyleri ile OSD arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Bağcı (2015), Kumru ve Carlo (2004)'ya göre ise, ailenin önemine vurgu yapılmakta ve gençlerin en çok itaatkar, en az kamusal alanda OSD gösterdikleri ifade edilmektedir. Soytürk (2008)'a göre ise, gönüllülük iyilik yapma ve hayırseverlik ekseninde toplanmaktadır.

Yukarıda sunulan araştırmalar ve elde edilen veriler çerçevesinde araştırmanın amacı, STK'larda aktif gönüllü kadınların OSD eğilimleri ve bireysel değerleri arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki alt amaçlar sıranmıştır.

HİPOTEZLER

H₁: STK'larda aktif gönüllü kadınların bireysel değerleri ile olumlu sosyal davranış eğilimi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{1a}: STK'larda aktif gönüllü kadınların muhafazacı yaklaşım değer grubu ile olumlu sosyal davranış eğilimi arasında anlamlı ilişki vardır.

H_{1b}: STK'larda aktif gönüllü kadınların yeniliğe açıklık değer grubu ile olumlu sosyal davranış eğilimi arasında anlamlı ilişki vardır.

H_{1c}: STK'larda aktif gönüllü kadınların özgüven değer grubu ile olumlu sosyal davranış eğilimi arasında anlamlı ilişki vardır.

H1a: STK'larda aktif gönüllü kadınların özaşkınlık değer grubu ile olumlu sosyal davranış eğilimi arasında anlamlı ilişki vardır.

2.YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan kadınların bireysel değer tercihleri ile olumlu sosyal davranış eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladığından tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir. Tarama modeli mevcut olan bir durumu olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır.

2.2. Katılımcılar

Çalışmaya İstanbul'da farklı sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan 173 kadın katılmıştır. Katılımcıların yaşları 20-65 yaş arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 49.03 (s=12.43) olarak belirlenmiştir. Katılımcıların derneklerde çalışma yılı ortalaması 9.77 (s=8.89) olarak hesaplanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Demografik Bilgi Formu, katılımcıların yaş, STK'da çalışma yılı, eğitim düzeyi, medeni durum, sosyo-ekonomik düzeyi, çalışma durumu, kök ve çekirdek ailede gönüllü olarak STK'larda çalışan başka birinin olup olmadığı, gönüllü çalışma alanları ve STK'larda nasıl gönüllü olarak çalışmaya başladıklarına ilişkin birtakım bilgilere ulaşmaya yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Portre Değerler Anketi (PDA): Schwartz ve arkadaşları (2001) tarafından bireylerin değer yönelimlerini ortaya koymak ve sahip oldukları değer boyutlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiş olan Portre Değerler Anketi 6'lı likert tipi derecelendirilen 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik güvenirlik analizleri Demirutku ve Sümer (2010) tarafından yapılmıştır.

PDA, değerleri iki boyut ve 10 değer tipi üzerinde ele almaktadır. Birincisi, Yeniliğe Açıklık ve Muhafazacı Yaklaşım boyutu; ikincisi ise Özaşkınlık ve Özgenişletim boyutudur. Bu boyutları oluşturan 10 farklı değer tipi ise, Güç, Başarı, Hazcılık, Uyma, Güvenlik, Geleneksellik, Özyönelim, Uyarılım, Evrenselcilik ve İyilikseverlik değerleridir. Yeniliğe Açıklık boyutu Özyönelim ve Uyarılım değer tiplerini kapsarken, Muhafazacı Yaklaşım boyutu ise Güvenlik, Uyma ve Geleneksellik değer tiplerinden oluşmaktadır. Özaşkınlık boyutu Evrenselcilik ve İyilikseverlik değer tiplerini kapsarken, Özgenişletim boyutu ise Güç, Başarı ve Hazcılık değer tipleri yer almaktadır. Ancak Hazcılık değer tipi hem Özgenişletim hem de Yeniliğe Açıklık değer boyutları içinde yer almaktadır (Schwartz ve ark., 2001).

PDA'nın Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçeye uyarlama çalışmasında her değer tipi için hesaplanan test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise, Güç, .81; Başarı, .81; Hazcılık, .77; Uyarılım, .70; Özyönelim, .65; Evrenselcilik, .72; İyilikseverlik, .66; Geleneksellik, .82; Uyma, .75 ve Güvenlik, .80 olarak hesaplanmıştır (Demirutku ve Sümer, 2010). Mevcut çalışmada elde edilen Cronbach Alfa katsayıları ise sırasıyla: Güç, .65; Başarı, .74; Hazcılık, .70; Uyarılım, .59; Özyönelim, .57; Evrenselcilik, .65; İyilikseverlik, .60; Geleneksellik, .62; Uyma, .71 ve Güvenlik, .69 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmada kullanılan analizlerde PDA'nın değer boyutlarından alınan puanlar kullanılmıştır. Değer boyutlarına göre elde edilen Cronbach Alfa katsayıları ise Özaşkınlık, .70; Özgenişletim, .69; Yeniliğe Açıklık, .65; Muhafazacı Yaklaşım, .80 olarak belirlenmiştir.

Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği (OSDE): Carlo ve Randall (2002) tarafından olumlu sosyal davranış eğilimini ölçmek amacıyla geliştirilen Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği (OSDE), Kumru, Carlo ve Edwards (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 5'li likert tipi derecelendirilen 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Kamusal, Duygusal, Özgeci, İtaatkar, Gizli ve Acil olumlu sosyal davranışlar olmak üzere toplam altı alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar için hesaplanan Cronbach Alfa katsayıları ise .52 ile .68 arasında değişmektedir. Mevcut çalışmadan elde edilen Cronbach Alfa katsayıları ise .48 ile .78 arasında bulunmuştur.

2.4. İşlem

Çalışmaya katılan kişilere ölçekler yüz yüze uygulanmıştır. İlk olarak çalışmanın amacını içeren bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş; gönüllü katılımlarına ilişkin imzalı izinleri alınmış, ardından ölçek maddelerini doldurmaları istenmiştir. Veri toplama işlemi Şubat 2017- Haziran 2017 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Katılımcılardan toplanan veriler, SPSS 21.0 aracılığıyla dijital ortama aktarılmış, aynı program üzerinde uygulanan işlemler ile araştırmanın istatistiksel analizleri gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcıların kimliklerine ilişkin bilgiler istenmemiş ve gizlilik ilkesine bağlı kalınacağı belirtilmiştir. Katılımcıların ölçekleri cevaplandırması yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür.

3.BULGULAR

Bu bölümde öncelikle katılımcılardan elde edilen verilerin parametrik analizlere uygunluğu sınırlanmıştır. Analizlerden önce katılımcıların anket ve ölçeklere verdikleri cevapların bilgisayara doğru girilip girilmediği, kayıp değerlerin olup olmadığı ve normal dağılım sayılısının karşılanıp karşılanmadığı analiz programının çeşitli alt programları ile gözden geçirilmiştir. İlk olarak, parametrik istatistik sayılıtlarını karşılamak amacıyla aşırı değerlerin saptanarak analizlere katılmaması için araştırmada kullanılan değişkenlerin z değerleri hesap edilmiştir. Bu katsayı ($-3.29 > z < 3.29$) göz önünde tutulduğunda, 10 katılımcı bu değerleri aştığı için analiz dışında bırakılmıştır. Böylece 10 kişinin verileri analiz dışı bırakılarak nihai analiz için toplam 173 kişiden elde edilmiş veriler kullanılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan 173 katılımcıya ilişkin sıklık ve yüzde analiz sonuçları tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Örneklemin Demografik Özellikleri

Değişken	Sıklık(f)	Yüzde (%)
Eğitim Düzeyi		
İlköğretim	31	17.9
Lise	57	32.9
Üniversite	55	31.8
Üniversite ve üstü	30	17.3
Sosyo-Ekonomik Düzey		
Orta	71	41.0
Üst orta	70	40.5
Üst	32	18.5
Medeni Durum		
Evli	112	64.7
Bekar	61	35.3
Çalışma Durumu		
Evet	67	38.7
Hayır	106	61.3
Kök ailede gönüllü		
Evet	72	41.6
Hayır	101	58.4
Çekirdek aile gönüllü		
Evet	59	34.1
Hayır	114	65.9
Gönüllü çalışma alanı		
Kadın	50	28.9
Aile	41	23.7
Çocuk	46	26.6
Engelli	36	20.8
Nasıl gönüllü oldu		
Kendi isteği	117	67.6
Bir başkasının yönlendirme	56	32.4
	Ort.	Ss.
Yaş	49.03	12.43
Çalışma yılı	9.77	8.89

Çalışmaya İstanbul'da farklı sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan 173 kadın katılmıştır. Katılımcıların yaşları 20-65 yaş arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 49.03 (s=12.43) olarak belirlenmiştir. Katılımcıların derneklerde çalışma yılı ortalaması 9.77 (s=8.89) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%32.9) lise mezunu ve (%64.7) evli olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların sosyo-ekonomik gelir düzeylerine ilişkin bilgi elde etmek amacıyla sorulan soruya verdikleri yanıtlardan, 71'inin (%41.0) orta, 70'inin (%40.5) üst orta, 32'inin (%18.5) üst gelir düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. Katılımcılar çalışma durumu açısından değerlendirildiğinde 67'si (%38.7) çalıştığını, 106'sı (%61.3) ise çalışmadığını belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%58.4) kök ailede ve (%65.9) çekirdek ailede gönüllü olarak çalışan başka birinin olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların 50'si (%28.9) kadın, 41'i (%23.7) aile, 46'sı (%26.6) çocuk ve 36'sı (%20.8) engelli derneklerinde çalıştığı saptanmıştır. Katılımcılara derneklere nasıl gönüllü olduğu sorulduğunda büyük çoğunluğu (%67.6) kendi isteğine bağlı olarak çalışmaya başladığını ifade etmiştir.

DEĞİŞKENLER ARASI KORELASYON KATSAYILARININ İNCELENMESİ

Araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri saptamak üzere Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Yaş	1												
Çalışma Yılı	.46**	1											
Muhafazacı Yaklaşım	.09	-.03	1										
Yeniliğe Açıklık	-.21**	-.10	.19*	1									
Özdeşlik	.02	.01	.49**	.48**	1								
Özgenişletim	-.22**	-.07	.45**	.30**	.10	1							
Kamusal OSD	-.02	.01	.01	.12	-.07	.27**	1						
Duygusal OSD	-.09	-.12	.15	.25**	.29**	.20	.24**	1					
Özgeci OSD	-.00	.09	-.05	.19**	.28**	-.37**	-.46**	-.40**	1				
Acil OSD	-.07	-.13	.22	.14	.23**	.11	.09	.61**	-.25**	1			
İtaatkar OSD	-.06	-.17**	.13**	.27	.43	.03	.03	.50**	-.14	.53**	1		
Gizli Durumlarda OSD	.00	-.01	.15*	.16*	.25**	-.06	-.08	.19*	.03	.30**	.37**	1	
Toplam OSDE	-.07	-.08	.22**	.21**	.38**	-.01	.15*	.64**	.08	.69**	.68**	.68**	1

* $p < .05$, ** $p < .01$

Bireysel Değerler Ölçeği özgenişletim alt boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları olan “kamusal olumlu sosyal davranış” ($r = .27, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken, “özgeci olumlu sosyal davranış” ($r = -.37, p < .01$) ile negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bireysel Değerler Ölçeği özaşkınlık alt boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları olan “duygusal olumlu sosyal davranış” ($r = .29, p < .01$), “özgeci olumlu sosyal davranış” ($r = .28, p < .01$), “acil olumlu sosyal davranış” ($r = .25, p < .01$), “gizli durumlarda olumlu sosyal davranış” ($r = .25, p < .05$) ve “olumlu sosyal davranış eğilimi ölçeği toplam puan” ($r = .38, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Bireysel Değerler Ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları olan “duygusal olumlu sosyal davranış” ($r = .25, p < .01$), “özgeci olumlu sosyal davranış” ($r = .19, p < .01$), “gizli durumlarda olumlu sosyal davranış” ($r = .16, p < .05$) ve “olumlu sosyal davranış eğilimi ölçeği toplam puan” ($r = .21, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Bireysel Değerler Ölçeği muhafazacı yaklaşım alt boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları olan “itaatkar olumlu sosyal davranış” ($r = .23, p < .01$), “gizli durumlarda olumlu sosyal davranış” ($r = .15, p < .05$) ve “olumlu sosyal davranış eğilimi ölçeği toplam puan” ($r = .22, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

SONUÇ

Bu araştırma STK’nda aktif gönüllü kadınların bireysel değerleri ile OSD’lerinin arasındaki ilişkiyi incelemek üzere şekillenmektedir. Sivil toplum toplulukçu düşündürmektedir. STK’lar ise bu düşüncenin ışığından yola çıkarak, hayatımızın daha huzurlu, daha sağlıklı ve yaşanılır bir yer olmasını sağlamayı amaçlayan, sosyal ve toplumsal örgütlenmelerdir. İnsan davranışlarının anlamlandırılması ve açıklanmasındaki en önemli unsur değerlerimizdir. Değerler davranışları etkilerler ve etkilenen davranışlarda toplumları etkilemektedir. Bireysel değerlerin oluşumu OSD’lerin ana temelini oluşturmaktadır. Günümüzde kadın; iyi toplum, gelişen toplum ve güçlü toplum yapılanmasının ana mimarı olarak karşımıza çıkmaktadır. STK’larda aktif olmak çocuklukta edinilen bireysel değerlerin ışığında, OSD’lerin var oluşlarıyla toplumda güç bulmakta ve bu var oluşla sosyal, toplumsal değişime, gelişime destek vermektedir. Kadın STK’larda aktif gönüllü olarak hem sosyal hayata katılım sağlamakta hem de toplumsal farkındalık yaratarak bireysel değerleri ve OSD’leri ile toplumda rol model olma farkındalığı yaratmaktadır.

Mevcut araştırmamızda elde edilen veriler ışığında, sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak aktif yer alan kadınların, OSD’leri ve bireysel değerleri arasındaki ilişkiler, gelecekte yapılacak araştırmalara ışık tutacak ve katkı sağlayacaktır.

TARTIŞMA

Mevcut çalışmada STK'larında aktif gönüllü kadınların OSD'ları ve bireysel değerleri arasındaki ilişkilere incelenmiş ve olumlu sosyal davranış alt boyutları ile bireysel değerler arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır.

Bireysel Değerler Ölçeği Özgenişletim Alt Boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Mevcut araştırmaya göre; Bireysel Değerler Ölçeği özgenişletim alt boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiş, kamusal OSD eğiliminde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken, özgeci OSD ile negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Literatür araştırmasında Kumru ve ark. (2004)'na göre, Türk toplumunda ergenlerin en az kamusal OSD eğiliminde oldukları görülmektedir. Mevcut araştırmamıza göre ise, kamusal OSD alt boyutunun pozitif yönde anlamlı çıkması; bireyin toplum içinde değer görmek, sosyal statüyü güçlendirmek, saygınlık kazanmak, başarılı olarak toplumda yer edinmek ve bu toplumsal güçten haz alarak bu davranışları sergilediği görülmektedir.

Torlak ve Tiltay (2009)'a göre, STK'lara gönüllü olarak bağış yapan ve aktif destek veren bireyler; başarı, haz ve güç çerçevesinde özgenişletim alt boyutu altında incelenmiş olup, gerçekleşen OSD'larının başkaları tarafından görünür olma ve bu görünürlükten haz alma eğilimi yönünde oldukları görülmektedir. Her toplum kendisine özgü gelenek- görenek ve kültürel dinamiklerine sahiptir. Toplumların yapısını teşkil eden bu dinamikler, OSD'ların toplumlara göre değişkenlik içinde olabileceğini göstermektedir (Torlak, 2009). Tüm bu kavramlar ışığında kamusal OSD göstermek ve STK'larda aktif gönüllülük ve bağışçı olmanın asıl alt boyutu olarak; iyi niyetli olma, başarılı olma ve haz alma duygusunun ön plana çıktığı düşünülmelidir.

Bireylerin özgenişletim alt boyutu, bireysel değerler çerçevesinde özgeci OSD açısından değerlendirildiğinde, dünyamız; nüfus artışı, rekabete dayalı ekonomik sistem ve kentleşmenin negatif etkileri altında, yardımlaşma ve paylaşma gibi bireysel değerler ne yazık ki bireyci ilişkilere dönüşmeye başlamıştır. Bütün insanların doğuştan gelen ve sonradan oluşup gelişebilen "hayırseverlik" ve "iyilik" etkinliklerinin davranışsal alt boyutudur. Her ne kadar doğuştan deniliyor olsa da, kültürel ve geleneksel toplumsal farklılıklar, bu davranışların toplumsal boyutunu etkilemektedir (Eroğlu, 2010). Özgeci davranışlarımızı etkileyen unsurlara farklı bir boyutta baktığımızda, etkileyen unsurlardan bir diğeri iman ve inanç değil, topluma ve insanlığa duyulan karşılıksız ve beklentisiz sevgidir. Mevcut araştırmaya, bireysel değerler özgenişletim alt boyutu bağlamında geleneksel olan sosyal ilişkiler ve toplumsal ilişkiler açısından baktığımızda, özgecilik yaygınlaşması gereken toplumsal bir sosyal davranış olarak görülmektedir (Topses, 2010).

Bireysel Değerler Ölçeği Özaşkinlik Alt Boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre, Bireysel Değerler Ölçeği özaşkinlik alt boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları incelendiğinde; duygusal OSD, özgeci OSD, acil OSD ve gizli OSD değerleriyle pozitif yönde anlamlı ilişki içindedir. Dört ana değer kendi aralarında karşılaştırıldığında en yüksek korelasyona sahip boyutun özaşkinlik olduğu görülmektedir.

STK'larda OSD, bireysel değerlerin ışığında, duygusallığı, toplumun ve insanlığın iyiliği olarak yapılan, topluma katkı sağlayan, bilinçli, barışçıl, dünyayı kucaklayan, sevgi, toplumsal adalet, yardımseverlik, manevi duyguların yüksek olduğu bilinçli ve gönüllü bir şekilde harekete geçmeyi ve anlamlı bir hayatı sahiplenme eylemi olarak kabul edilmekte ve araştırmamızı desteklemektedir (Lay ve Hoppman, 2015; akt: Öcal ve Sarnıç, 2017). OSD'lar çocuklukta elde edilen ve gelişen bireysel değerlerin bir uzantısı olarak başkalarının refahı ve yaşam kalitelerini yükseltmek, onları desteklemek ve fedakarlık yapmak olarak ifade edilmektedir (Eisenberg, 1982, akt: Öcal ve Sarnıç 2017). Kurt (2015)'a göre, aileden ve toplumdan edinilen bu değerler, özaşkinlik değerler kapsamında yaşadığımız dünyaya karşı çok daha sahiplenici, kucaklayıcı, anlayış, hoşgörülü, erdemli ve barışçıl olma, güzelliklerle dolu yaşanılabilir bir dünya yaratmayı temsil eden evrensel değerlerin önemli bir yeri olduğu ifade etmektedir.

İyilikseverlik boyutunda STK'larda aktif olmak; insanlara yardım etmek, onlara destek olmak isteği olmasından kaynaklanmaktadır. Hayırseverlik toplumsal bir paylaşımdır ve toplumsal paylaşımlar, toplumların olumlu sosyal davranışları ile bireysel değerlerinin yükselmesine destek vermektedirler ve bu durumda araştırmamızla aynı paralelliktedir (Tayfun, 2010). Yapılan bir çok araştırmada, bireylerin bencil değerlerden uzaklaşarak; toplumun, doğanın, yakın ve uzak tüm insanlığın yararına; duygusal, acil, gizli ve özgeci OSD'lar göstererek, tüm insanlığa destek vermekte olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda bireyler, sosyal sorumluluk bilincinde farkında olarak STK'nda yer almaktadırlar.

Bireysel Değerler Ölçeği Yeniliğe Açıklık Alt Boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bireysel Değerler Ölçeği Yeniliğe Açıklık alt boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları olan duygusal OSD, özgeci OSD, gizli durumlarda OSD ve acil OSD eğilimi ölçeği ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bireysel değerlerin alt ölçeği olan Yeniliğe Açıklık alt boyutu bireylerin duygusal, bağımsız düşünsel yönleri ile özgürce hareket etmelerine olanak sağlayan özyönelim, uyarılım, hazcılık değer tiplerinden oluşmaktadır. STK'larda aktif gönüllü kadınlar toplumsal hayatın içinde sosyalleşme boyutunda, kendi hayatlarında değişime ve yeniliğe açık olmak istemekte, fakat toplumdaki cinsiyet ayrımcılığı bakış açısının yüksekliğinden dolayı yaşam faaliyetlerine tam ve özgür biçimde katılamamaktadır. Toplumsal

yapılanma içinde sosyalleşme eğilimi ve toplumdaki yaşananlara karşı farkındalık yaşamaya başlayan kadınlar, son yıllarda hayatlarındaki değişimlerle gelişimlere olumlu gözle bakmak için STK'larda aktif olarak yer almaya çalışmaktadırlar. Çünkü STK'lar kadınlar için bir çıkış ve kendi özgür dünyalarını oluşturabilecekleri bir alan olarak görülmektedir (Acar, Akar ve Baykara Acar, 2016).

STK'larda aktif gönüllü kadınların yeniliğe açıklık boyutunda tüm OSD eğilimlerinin pozitif olması, STK'larda gönüllü olarak gerçekleştirdikleri projeler ve çalışmalarından etkilendiklerini göstermektedir. Kişiler kendi düşünceleri ve kendi bakış açılarıyla sosyalleşme ve toplumsallaşma adına başka bireylerle birarada olmak için istek göstermektedirler. Bireyler bu tarz bireysel eylemlerini örgütsel yapılanmalar içerisinde gerçekleştirerek hem heyecan ve yenilikçi adımlar atmak, hem de bağımsız bir şekilde özgürce hareket ederek sosyal faaliyetlerde bulunmakta ve bu paylaşımlar kişiyi mutlu ederek sosyal hayattan tatmin duygusu ile yordamlamaktadır (Demirutku ve Sümer, 2010).

Bireysel Değerler Ölçeği Muhafazacı Alt Boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmaya katılan kadınların Bireysel Değerler Ölçeği Muhafazacı yaklaşım alt boyutu ile Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi arasındaki ilişki incelendiğinde, itaatkar OSD, gizli durumlarda OSD ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yapılan bazı araştırmalarda ise, OSD eğilimleri bireylerin inanç yapısı, toplumsal düzen, toplumsal, kültürel değerler ve sosyal uyum gibi bireysel değerlerle desteklenerek pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunarak (Turan ve Aktan, 2008) araştırmamızı desteklediği ortaya çıkmaktadır. İtaatkar davranış, kendisinden istenildiği zaman yardım etme olayı, gizli OSD ise hiç kimsenin bilgisi olmadan, karşılıksız ve gizli olarak yapılan davranışlardır.

Muhafazacı yaklaşım güvenlik, geleneksellik ve uyma alt boyutları içinde bakılmaktadır. Bu üç değer bireysel ve toplumsal istikrarın korunması yönelimini içinde barındıran, güvenlik, huzur, ılıman olma, iyiliklere karşılık verme, başkalarına zarar verecek tüm davranış ve düşüncelere değer vermeme, kültürel, dinsel, gelenek göreneklere sahip çıkarak hoşgörü, alçakgönüllü olma gibi alt değerleri temsil ederek toplumsal düzen boyutunu tanımlamaktadır (Demirutku ve Sümer, 2010). Eisenberg ve Mussen (akt: Çetin, 2013)'e göre bugüne dek yapılmış bir çok araştırma ve çalışmalara bakıldığında, büyük bir çoğunluğunda cinsiyetin önemli bir değişken olarak görüldüğü ve bu bakış açısıyla kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla OSD eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Bu araştırmalardan Aktaş ve Güvenç (2006)'in yaptığı çalışmaya göre ise, kızların itaatkar (yerine getirme) ve gizli (yardımları gizleme, açıklamama) OSD'ları erkeklere göre daha fazla yapma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda kadınların/kızların erkeklere göre, daha fazla empatik duygular göstermesinin, geleneksellik rolleri açısından ise kadının aile ve ev bakımı gibi rollerde daha fazla rol aldıkları görülmüş bu durumdan dolayı, kadın ihtiyaç sahibi insanlara karşı daha fazla duygusal ve

empatik yaklaşmaktadır. Kadın başkalarının bakış açısı ve onların gözleriyle hayata bakmakta ve bu bakış onun kendisini onların yerine koyma ve muhtaç olanların ihtiyacını anlama konusunda destek vermektedir. Yine Çetin (2013)'e göre, hafızlık eğitimi gören kız öğrenciler, ‘yardım et, sevgi göster, kendine nasıl davranılmasını istiyorsan başkalarına öyle davran mesajları doğrultusunda itaatkar ve gizli OSD’ları yüksek oranda gösterme eğilimindedirler. Bu çalışmalar yaptığımız araştırma ile düz orantılı olarak özdeşleşmekte ve muhafazacı yaklaşımın OSD’lar alt boyutu olan, itaatkar ve gizli OSD’lar gösterme bulgusuyla örtüşmektedir.

KISITLILIKLAR

Bu çalışmada iki temel kısıtlılıktan söz edilebilir. Birincisi, uyarılma çalışmasının İstanbul ili içinde yapılmış olmasıdır. Çalışma ülke genelinde daha fazla ili ve STK’ları içermiş olsa, daha geniş katımlı çalışma yapılabileceği ve araştırmanın boyutunun genişletilebileceği düşünülmektedir. İkincisi ise örneklem sayısı daha fazla boyuta getirilerek araştırmanın çeşitliliği güçlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Acar, H., Akar, M., & Acar, Y. B. (2016, Ocak). Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(1), 97-118.

Adıgüzel, O. C., & Ergünay, O. (2012, Summer). Türkiye’de Değerler Üzerine Gerçekleştirilen Lisansüstü Tezlerin Eğitim Bilimleri ve Öğretmen Yetiştirme Perspektifinden İncelenmesi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 11(41), 018-033.

Aktaş, V., & Güvenç, G. B. (2006). Kız ve Erkek Ergenlerde Saldırgan ve Olumlu Sosyal Davranışlar İle Yaş, İlişkisel Bağlam ve Kişiler - Arası Duyarlılık Arasındaki İlişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 233-264.

Aslan, L., & Erdoğan, E. (2015, August 14). Değerler, Gençlik ve Sivil Toplum Kuruluşları. *Sakarya University Journal of Education*, 122-139.

Aslan, Y. D. (2010, Temmuz). Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 188-212.

Bağcı, B. (2015). *Çocuk ve Yetişkin Prososyallik Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Çocuk ile Anne- Baba Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Okul Öncesi Anabilim Dalı, Aydın.

Bayhan, P. S., & Bayhan, İ. (2005). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.

Bayhan, V. (2002, Mayıs). Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj ve Nepotizm. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 1-13.

Bulut, S. S. (2012, Ocak). Gazi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 216-238.

Cable, D. M., & Judge, T. A. (1996). Person–Organization Fit, Job Choice Decisions, and Organizational Entry. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 294-311.

Carlo, G., & Meredith McGinley, R. C. (2007, December 28). Two Sides of the Same Coin? The Relations between Prosocial and Physically Aggressive Behaviors. *J*, 337-349.

Çaha, Ö. (2017). *Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum*. Ankara: Savaş Yayınevi.

Çamer, H. N. (2005). *Başkent Kadın Platformu Derneği, Cumhuriyet Kadınları Derneği ve Uçan Süpürgede Yer Alan Gönüllü Kadınların Gönüllülük Deneyimleri ile Elde Ettikleri Kazanımlar*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı. Ankara: Ulusal Tez Merkezi.

Çetin, A. (2013). İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Prososyal Davranış Eğilimleri Üzerine Nicel Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(28).

Demirutku, K., & Sümer, N. (2010). Temel Değerlerin Ölçümü: Portre Değerler Anketinin Türkçeye Uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*.

Doğan, İ. (2009). *Sivil Toplum Anlayışı ve Siyasal Sistemler*. Ankara: Barış Platin Kitabevi.

Doğan, P. D. (2007). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Einolf, C. (2006). *The Roots of Altruism: A Gender and Life Course Perspective*. Virginia: University of Virginia.

Elçi, E. (2010). *Kadın Olma'nın Kadınların Söylemindeki İnşası ve Bu İnşayı Yaparken Kullanılan Dilsel Kaynaklar*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı. İstanbul: Yök Tez, Ulusal Tez Merkezi.

Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitim Dergisi*, 1(4), 55-72.

Eroğlu, F. (2010). Sivil Toplum ve İyilik Olgusunun Zihniyet Arka Planı. *VII. Uluslararası STK'lar Kongresi* (s. 60-72). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Eroğlu, H. T. (2006). Sivil Toplum Kuruluşları Bilgi Toplumunun Neresinde? *Yönetim Bilimleri Dergisi*.

Evans, M. M., Foxall, G., & Jamal, A. (2009). *Consumer Behaviour, 2nd Edition*. England: John Wiley; Sons, Ltd.

Güvenç, G., & Aktaş, V. (2006). Ergenlik Döneminde Yaş, Toplumsal Cinsiyet, Bireysel ve İlişkisel Tutumlar, Benlik Değeri ve Yaşam Becerilerine İlişkin Algı Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 45-62.

Hançerlioğlu, O. (1998). *Ruhbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

İlkkaracan, İ. (1998). Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*.

Keskin, Y. (2014). Bazı Değer Kuramcılarına Göre Değer- Davranış İlişkisi. 327-333.

Korkmaz, A. G. (2014). Din Psikolojisinde Değerler ve Erol Güngör'ün Değerler Hakkındaki Görüşleri. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17-24.

Kumru, A., Carlo, G., & Edwards, C. P. (2004). Olumlu Sosyal Davranışların İlişkisel, Kültürel, Bilişsel ve Duyuşsal Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 109-125.

Kurt, E. (2015). İş Yaşamında Bireysel Değerler: Bir Vakıf Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Örneği. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 3(1).

Küçük, N. (2016, Eylül- Ekim). Schwatz'ın "Değer Yönelimleri Ölçeği" ile Türkiye'deki öğrenciler üzerine yapılmış olan bazı Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Dergisi*(57).

Öcal, H., & Sarnıç, A. (2017). *Dönüştürücü Liderliđin Prosoyal Örgütsel Davranış Üzerindeki Etkileri ve İmalat Endüstrisinde Bir Araştırma*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı. Afyon: AKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Özcan, A. (2016). Türkiye'de Okul Öncesi Dönemde Prosoyal Davranışlar İle İlgili Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri İle Makalelerin İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*.

Seyyar, D. D. (2004). *Davranış Bilimleri Terimleri: Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Seyyar, P. D. (2003). *Ahlak Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)*. İstanbul: Beta Yayıncıları.

Soytürk, H. M. (2008). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük: Deniz Feneri Derneği Ankara Şubesi Örneği*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Ankara: Ulusal Tez Merkezi.

Tayfun, R. (2010). Bir Halkla İlişkiler Kaldırıcı Olarak Hayırseverlik. *VII. Uluslararası STK'lar Kongresi* (s. 48-59). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Topses, M. D. (2010). Geleneksel ve Modern Toplumda Hayırseverlik Anlayışının Kuramsal Temellerinin Karşılaştırılması. *VII. Uluslararası STK'lar Kongresi* (s. 1-5). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Torlak, P. D., & Tiltay, M. A. (2009). Sivil Toplum Kuruluşlarına Bağış Yapmada Gösterişçi Davranışın Rolü. *VI. Uluslararası STK'lar Kongresi* (s. 211-215). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi Bilimler Fakültesi.

Turan, S., & Aktan, D. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 227-259.

Yapıcı, A. (2012). Öğretmen Adaylarının Değerler Yönelimleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. www.esosder.org. info@esosder.org. adresinden alındı

Yatkın, A. (2013). Bölgesel Kalkınmada sivil toplum kuruluşları ve Kadın Katılımı: Elazığ Örnekalan Araştırması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 163-188.

Yıldız, S., Boz, İ. T., & Yıldırım, B. F. (2012). Kişilik Tipi ile Olumlu Sosyal Davranış Arasındaki İlişki: Marmara Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1).